

چکیده

مقدمه: پیامدهای بلایای طبیعی به دلیل آسیب به سیستم‌های غذایی و تخریب زیرساخت‌ها، امنیت غذایی مردم مناطق آسیب‌دیده را تهدید می‌کند و اقداماتی که برای تأمین امنیت غذایی مردم در مرحله پاسخ مدیریت بلایا انجام می‌شود، یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مدیران به شمار می‌آید. این پژوهش با هدف بررسی اقدامات ضروری برای تأمین امنیت غذایی مردم در بلایای طبیعی در مرحله پاسخ و ارائه مدل پاسخ به منظور تأمین امنیت غذایی در بلایای طبیعی در کشور انجام شده است.

روش پژوهش: این پژوهش برای دستیابی به هدف‌های مورد نظر، یعنی شناسایی وضعیت موجود، تحلیل ذینفعان، ارائه مدل و اعتبار سنجی مدل پاسخ امنیت غذایی در کشور، در سه مرحله انجام و در هر یک از مراحل برحسب ضرورت از روش‌های مختلف کیفی استفاده شد. در مرحله اول، ۲۶ سند مرتبط با موضوع پژوهش با روش تحلیل محتوای تلخیصی، ارزیابی و تحلیل شدند. در مرحله دوم، پژوهش کیفی با استفاده از صاحب‌های نیمه ساختاریافته با ۲۹ نفر از خبرگان، مدیران و کارشناسان در زمینه تغذیه و امنیت غذایی در بلایای طبیعی که با روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف، از نوع نمونه‌گیری از افراد مهم انتخاب شده بودند، انجام شد. داده‌ها با استفاده از رویکرد تحلیل محتوای قراردادی ارزیابی شدند. تحلیل ذینفعان پس از شناسایی ۳۲ سازمان و نهاد ذینفع و نقش‌های آنان، با بهره‌گیری از داده‌های دو مرحله اول، با استفاده از نظر خبرگان برای سنجش میزان قدرت و علاقه آنان در زمینه پاسخ‌های امنیت غذایی انجام شد. در مرحله سوم، اعتبار سنجی مدل به دست آمده طی مطالعه دلفی انجام شد.

یافته‌ها: در بیشتر سیاست‌های کلان و قوانین کشوری به موضوع امنیت غذایی پرداخته شده، ولی این موضوع در مرحله پاسخ مدیریت بلایای طبیعی در اغلب سیاست‌ها، قوانین و برنامه‌ها به‌طور جدی مورد توجه قرار نگرفته است و متولی دارای نفوذ و اختیارات لازم که توانایی و مسئولیت مدیریت و ایجاد هماهنگی بین ذینفعان پاسخ و سازماندهی آنان در شرایط اضطراری را بر عهده داشته باشد، تعیین نشده است. پیامدهای بلایای طبیعی بر امنیت غذایی، چالش‌های پاسخ و ظرفیت‌های موجود برای پاسخ، عوامل مؤثر بر پاسخ هستند؛ و راهبردهای اصلی برای دستیابی به امنیت غذایی پس از وقوع بلایای طبیعی عبارتند از: ۱- پاسخ‌های فوری برای نیازهای اضطراری، شامل ارائه کمک‌های غذایی، ارائه کمک‌های معیشتی، ارزیابی و آموزش، ۲- بازیابی سیستم‌های معیشتی، شامل اقداماتی از جمله جبران خسارت، پرداخت یارانه‌های نقدی و سازگاری با تغییر اقلیم، ۳- حمایت نظام‌مند از گروه‌های فقیر و آسیب‌پذیر، شامل شناسایی گروه‌های نیازمند به حمایت، پایش طولانی‌مدت و مستمر وضعیت تغذیه‌ای، حمایت‌های تغذیه‌ای و بهداشتی هدفمند.

نتیجه‌گیری: بلایای طبیعی به دلیل آثار منفی بر مؤلفه‌های امنیت غذایی یکی از مهم‌ترین عوامل ناامنی غذایی مردم در مناطق آسیب‌دیده در کشور هستند. توجه به عوامل مؤثر بر پاسخ امنیت غذایی شامل پیامدهای بلایای طبیعی بر امنیت غذایی، چالش‌ها و ظرفیت‌های موجود برای پاسخ؛ نقش‌ها، میزان علاقه و قدرت ذینفعان پاسخ و راهبردهای پاسخ شامل پاسخ‌های فوری برای نیازهای اضطراری؛ بازیابی سیستم‌های معیشتی، حمایت نظام‌مند از گروه‌های فقیر و آسیب‌پذیر؛ در سیاست‌ها؛ برنامه‌ها و اقدامات مرتبط با امنیت غذایی در مرحله پاسخ مدیریت بلایای طبیعی امری ضروری و حیاتی به نظر می‌رسد.

کلمات کلیدی: امنیت غذایی؛ بلایای طبیعی؛ پاسخ امنیت غذایی؛ مدیریت پاسخ بلایا